

Els qui treballen o que juguen

En una oració complexa com *Qui té gana somia pa*, el conjunt format per l'oració subordinada *qui té gana* constitueix el subjecte del verb de l'oració principal, *somia*; i el subjecte de la subordinada, al seu torn, és el terme relatiu *qui*. Com que aquesta oració subordinada relativa exerceix la mateixa funció —subjecte o complement del verb— que podria exercir un grup nominal o substantiu —en lloc de *qui té gana* podríem dir *l'afamat*—, les oracions relatives d'aquest tipus són anomenades relatives substantives, denominació que les diferencia de les oracions relatives adjectives, les quals, talment com els adjectius, són un complement del nom: *l'home que treballa* equival a *l'home treballador*.

En les oracions relatives substantives, a més del terme relatiu *qui*, poden usar-se, en les designacions personals, els conjunts *el qui* i *aquell qui*. Dit altrament, al relatiu *qui* pot adjuntar-se, a tall d'antecedent, l'article *el* o el demostratiu *aquell*: *Només ho sap el qui ho ha fet*, *Aquells qui hi vulguin participar es poden adreçar a la secretaria*. I, encara, amb el mateix valor que *el qui* i *aquell qui* s'usen també molt habitualment, especialment en la llengua parlada i col·loquial, els conjunts *el que* i *aquell que*. La posició de la normativa respecte a l'admissibilitat d'aquests dos conjunts —precisem-ho: com a termes relatius de designació personal en les relatives substantives— és poc clara, tal com ja hem indicat algun cop. El llenguatge acadèmic en sol prescindir, però en trobem exemples en els

millors autors i fins i tot alguns en el mateix Diccionari Fabra (en què gairebé sempre trobem el *qui*): *...que es mostra irritable amb els que s'hi acosten* («esquetp»), *El que té per ofici, estanyar* («estanyador»), *Dit d'aquell que ha perdut els seus queixals...* («esqueixalab»).

Les oracions relatives substantives poden esdevenir complexes i ésser constituïdes, per exemple, per dues o més oracions simples unides per un terme de coordinació. *Els qui passen, gana i els qui van tips s'ho muren d'una manera molt diferent*. Si les dues relatives substantives coordinades tenen un subjecte comú és normal de no repetir el terme relatiu: *Els qui canten i ballen no pensen en res més*. Però, en certes frases, el verb de la segona d'aquestes dues subordinades relatives coordinades entre si, sembla exigir la menció explícita del terme relatiu que constitueix el seu subjecte. Aleshores, encara que hom s'hagi decidit pels conjunts més acadèmics *el qui* o *aquell qui*, el subjecte del verb d'aquesta segona relativa substantiva no pot ésser sinó *que*. Diríem, efectivament, *El qui tingut notícia d'aquest fet o que en sapiga qualsevol referència, ho haurà de comunicar a la superioritat*. L'exemple següent, en què trobem *aquells qui* reduït a *que*, és de Rovira i Virgili: *Treballen per l'engrandiment de la ciutat tots aquells qui realitzen una obra secundària, o que, simplement, donen un noble exemple*. (*Teatre de la ciutat*, pàg. 13).